

Thema – sessies – 2019

Sessie 3 op vrijdagmorgen 10 mei

Behoefte aan een 'ConsumentenPlatform' voor het bekostigde hbo?

Memo 1 – 18 maart 2019

Waar gaat het om?

- Kijken of het mogelijk is om ontwikkelingen in het hbo (en daarmee samenhangend de doorstroom mbo-hbo en vo-hbo) in beeld te brengen waarbij een landelijke afstemming rond de meningen daarover een zinvolle optie is...
- Vervolgens een inventarisatie op gang brengen van partijen die je zou kunnen zien als 'consumenten' van het hbo en die zelf over die ontwikkelingen een mening kunnen formuleren...
- Er kan daarbij een analyse plaatsvinden van de mogelijkheden om die partijen in een bepaalde setting bij elkaar te hebben, als een 'praktische hbo-onderwijsraad', zonder andere overleggen 'in de wielen te fietsen' en ook te kunnen aansluiten bij de besluitvorming op landelijk niveau...
- Daarnaast moet ook worden gezien hoe uitkomsten van zo'n 'breed inhoudelijk overleg' bruikbaar zijn voor de vertaling naar regionale ontwikkelingen en de wijze waarop de onderwijsinstellingen er zelf mee om gaan.

En ook alvast wat opmerkingen over:

- BSA en alle discussies – voor en tegen – en wat houdt dit in voor de doelgroepen
- Flex-studeren en consequenties voor studenten en anderen

Inleiding

Dit memo gaat over een plan dat al geruime tijd op de tekentafel ligt – eigenlijk al sinds de formulering van de eerste gedachten rond de invoering van de Associate degree. Maar het heeft betrekking op het gehele hbo en eigenlijk ook mbo-4 (en soms ook havo) binnen de beroepskolom.

Het idee betreft het feit dat (en dat is het) er veel doelgroepen, betrokkenen, belanghebbenden en 'stakeholders' zijn als het gaat om het gebruik van het hbo-aanbod. Hogescholen hebben het monopolie op het verzorgen van hbo-opleidingen. OCW zorgt ervoor dat de bekostigde instellingen op basis van een bundel met geld, de lumpsum, daarin invulling kunnen geven¹.

En dan heb je dus de klanten, de afnemers van het onderwijs en de indirecte gebruikers. Zij dienen zich te bewegen binnen de kaders die er zijn, gebaseerd op de wet- en regelgeving, en binnen hetgeen de hogescholen zelf allemaal bedenken en gebruiken als de uitkomst van een interpretatie van die wetten, regelingen, voorschriften en toelichtingen op die zaken.

Dat heet 'formeel onderwijs'. De student is dan wel klant, maar die moet naar de mening van de overheid tegen allerlei zaken worden beschermd. Het niveau moet kloppen, de kwaliteit mag niet te wensen overlaten en de vestigingsplaatsen moeten redelijk fijnmazig over het land verspreid zijn, maar het kan niet zo zijn dat je op elke hoek van de regio alle opleidingen kunt volgen.

¹ De private aanbieders krijgen hun geld binnen via hun klanten, de studenten en dat is toch wel even een andere tak van sport. Bekostigde hogescholen kunnen daarvan vaak heel veel leren – als ze dat al niet gedaan hebben, gelet op sommige verbindingen met private instellingen en de vormgeving van bepaalde vormen die stevig 'aanschuuren' tegen wat de private partijen ook doen. Dat is 'spannend', maar dat onderwerp laten we in dit nummer maar voor wat het is.

Daarvoor bestaan overheidsinstanties die hierop de controle uitoefenen en daarmee de gebruikers van het hbo het gevoel moeten geven dat de hogescholen op zich dan wel autonoom zijn maar dat ze niet zomaar hun gang kunnen gaan.

Maar hoe zit het dan met de klanten, die studenten en gebruikers van het hbo-systeem? Hoe zijn die geordend en op welke manier hebben ze invloed?

Binnen een hogeschool zijn er opleidingscommissies, medezeggenschapsraden en andere vormen van gremia om studenten mee te laten denken en praten. Het is aan het CvB van de instelling om daaraan invulling te geven en te bezien wat wettelijk moet (studenten hebben rechten) en hoe daarmee nog verder het een en ander kan worden gedaan.

Ook zijn er commissies die vertegenwoordigers van het werkveld kennen. En adviesraden. Maar die zijn niet verplicht. Het is dus helemaal aan het bestuur van de hogeschool hoe daarmee om te gaan.

Verder is er altijd een Raad van Toezicht, met mensen die in maatschappelijk opzicht hun sporen hebben verdiend en op basis van de ervaringen met het onderwijs kijken hoe het CvB haar werk verricht. Dat is een formele constructie, maar of je daarmee van een gremium voor de klanten kunt spreken, is een prima punt voor nadere beschouwingen.

Instelling versus externe partijen en de adviezen

Prima, die instellingsvrijheid, maar we zijn een klein land. Er kan - en dat wordt ook stevig gedaan - in allerlei netwerken met elkaar worden gesproken over ontwikkelingen, de gevolgen ervan en het komen tot aanpassingen². Men komt met rapportjes en aanbevelingen, maar of ze verdwijnen al snel in een la of ze komen op de verkeerde plekken terecht of ze worden vermalen in allerlei politieke, bestuurlijke en strategische discussies. Dan kan zijn omdat er sprake is van een bepaalde 'versnippering', dus dat de meningen teveel gekoppeld zijn aan een bepaalde groep en de belangen zich niet laten matchen met die van andere stakeholders.

Het zegt helemaal niets over de kwaliteit van een rapport, de status van het netwerk en de kracht van de aanbevelingen. Het 'polderen' is een mooi gegeven in Nederland, maar dat betekent dat er vaak een lange adem nodig is om tot veranderingen te komen. Tenzij... er sprake is van een 'ramp' en de politiek de overheid aanspoort tot aanpassingen die nodig zijn om de gevolgen ervan te minimaliseren. Pro-actief zijn is een 'kunst van de lange adem' en vraagt om het creëren van een breed draagvlak en om het uitsteken van allerlei nekken...

Voorbeelden

Hier een paar voorbeelden van zaken die zich lenen voor een algemene beschouwing.

BSA

Een mooi voorbeeld van een discussie die zich op meerdere fronten afspeelt, is het Bindend Studie Advies (formeel: studieadvies propedeutische fase geheten, maar iedereen gebruikt in de formele wandelgangen: BSA).

- In Rotterdam bij de HR komt een commissie, ingesteld voor het CvB en de CMR, tot de aanbeveling om de norm voor het BSA op te krikken naar 60 punten, gelet op het succesvolle effect op de uitval. Zie: <https://profielen.hr.nl/2019/commissie-studiesucces-over-3-jaar-bij-alle-hr-opleidingen-60-punten-bsa/>. Het CvB is wel terughoudend op dit punt, op basis van de eerste reacties.
- In Zwolle, bij Windesheim wil het CvB af van die strenge norm, mede vanwege de plannen om over de hele linie flexstuderende in te gaan voeren, ook in het eerste jaar (dus betalen per punt). <https://www.hogeschoolkrantwin.nl/2019/02/28/afschaffen-bsa-gaat-niet-door/>
- Op landelijk niveau woedt de discussie in de TK waarbij de minister eerst naar 40 punten wilde gaan. Daarna is een motie is aangenomen waarin staat dat het aan de hogescholen zelf kan

² Vaak heeft men het over 'verbeteringen' en 'verhogen van de kwaliteit', maar het gebruik van dergelijke begrippen wekt de indruk dat zaken in de periode daarvoor niet goed zijn gegaan en er kennelijk maar net aan de minimumeisen van een goede opleiding wordt voldaan.

Het gaat vooral ook om het inspelen op veranderingen, het meegaan in de dynamiek van het onderwijs en laten zien dat er wordt geprobeerd op de juiste wijze aanpassingen te plegen om 'up-to-date' te blijven.

worden overgelaten. Maar volgens een andere motie die recent is ingediend, moet de overheid dan wel een commissie voor de toegankelijkheid gaan instellen (want voor de kwaliteit en doelmatigheid hebben we die toch ook al: NVAO resp. CDHO).

Ongetwijfeld zullen alle hogescholen, studentenorganisaties, vakbonden en alle andere partijen die interesse hebben in deze ontwikkeling, kennis nemen van deze rapporten en verslagen – om vervolgens bij zichzelf na te gaan over wat het beste is om zelf te gaan doen.

Maar is er dan een plek om de cruciale aspecten hiervan met elkaar te delen, te wegen en vervolgens te bezien wat in ieder geval landelijk door de direct belanghebbenden als uitgangspunt wordt gezien. Daarmee kan worden voorkomen dat voor dergelijke zaken die ook meespelen bij het maken van keuzes door a.s. studenten, teveel wordt gedaan op eigen houtje buiten de maatschappelijk acceptabele bandbreedte voor het vormgeven van dit soort kaders.

Flexstudereren

Een ander punt is het flexstudereren. Slechts een paar instellingen doen eraan mee, maar die timmeren behoorlijk aan de weg. De Minister laat bepaalde zaken toe en vindt dat er niets mis is met deze vorm van experimenteren. Maar het goed doorlichten van de consequenties van een dergelijk systeem dat als zodanig diametraal staat tegenover het werken met vaststaande programma's en jaarcohorten, laat zien dat in de communicatie vooral de nadruk wordt gelegd op de voordelen voor de studenten. De nadelen die er zijn, zonder meer, worden wat weggefrommeld. Maar ze zijn zeker in beeld te brengen.

Flexstudereren is vooral bedacht voor degenen die om een zeer dringende reden een groot deel van het jaarprogramma niet kunnen doen. Ook past het prima bij degenen die uit de studie lopen en bijvoorbeeld nog maar een beperkt aantal punten moeten doen. De wetgeving spreekt over het zorgen als hogeschool van een aanbod van 60 punten per studiejaar (en dat zou betekenen dat iedere student recht heeft op het volgen van onderwijseenheden met een gezamenlijke omvang van die 60 punten), en dus is bij zo'n uitloop sprake van een bijzondere situatie.

Wat bepaalde instellingen nu doen met het experiment flexstudereren (het is dus nog steeds een kwestie van uitproberen), is het ombuigen van de mogelijkheden naar een aanpak waarin de student 'modules' afneemt. Om een flexstudie te kunnen doen, moet je weten welke modules behoren tot de kern van een opleiding en nodig zijn om tot het vereiste eindniveau te komen, gelet op de accreditatie en de koppeling aan een beroepsprofiel. Pas dan is er een relevante route uit te zetten.

Hoe zit dan met de bekostiging? Er is nog steeds een overheidsfinanciering per jaar. Als de student drie jaar over een Ad-opleiding doet, door bijvoorbeeld 3 keer 40 punten 'in te kopen', ontvangt de hogeschool simpelweg drie volledige jaren aan bekostiging, met alle consequenties van dien voor de bekostiging van de daaropvolgende Bachelor...

En de student? Die bespaart op het collegegeld, maar totaal niet op alle andere zaken. Het doorrekenen van scenario's laat zien dat het gaat om een besparing van een paar honderd euro per jaar, en over de gehele studie niets... Uiteraard is uitvallen duurder, dat weer wel, maar men moet geen studenten een belofte over minder uitgaven voorspiegelen.

Maar is er dus een plek waar hierover nationaal met alle 'consumenten' van gedachten kan worden gewisseld? Natuurlijk is er een monitorende instantie, maar men zal vooral kijken naar de ervaringen die worden opgedaan bij de betrokken instellingen. Nu zie je dat alle andere instellingen 'het zwijgen ertoe doen', en denken: 'ik wacht wel af...'.
En ook andere zaken...

En zo zijn er meerdere voorbeelden te vinden van onderwerpen die zich lenen voor een algemene bespreking in een 'praktische hbo-onderwijsraad'. Denk aan de uitkomsten van de HBO-monitor, de algemene conclusies van de Nederlandse Studenten Enquête, enz.

Ook plannen die te maken hebben met regelgeving zijn best van commentaar te voorzien, naast de internetconsultatie die OCW altijd houdt als er nieuwe plannen zijn.

De komende nieuwe Strategische Agenda voor het HO is eveneens een mooie kapstok.

Aansturen van een dergelijk platform

Het is een wel heel specifiek thema, het wagen van een poging om meerdere organisaties bijeen te krijgen in een dergelijk netwerk of platform. Studentenorganisaties hebben in het verleden al vaker getracht tot een dergelijke bundeling komen, ook aan de kant van de overheid, met allerlei organisaties, en met hun eigen verantwoordelijkheden. Maar ze liepen op niets uit, vooral vanwege de teveel te delen belangen en het niet kunnen maken van concrete afspraken.

Daarnaast blijkt dat het lastig is om de coördinatie op een goede wijze te beleggen, dus dat er een organisatie is die als een spin in het web kan functioneren, zonder teveel directe belangen te hebben bij het in standhouden van het platform. Er zal altijd een groepje moeten zijn dat zorgt voor het 'voeden' van de discussies en de overleggen, het uitschrijven van bijeenkomsten, het organiseren van studiedagen (delen van zaken met anderen) en het verder 'bij elkaar houden' van de partners in het platform. Dat wil vooral zeggen dat er voortdurend wordt bekeken welke thema's zich lenen voor behandeling en ook hoe kan worden voorkomen dat discussies verzanden.

Organisaties

Een van de zaken die bij de sessie onder de loep zal worden genomen, is het vaststellen welke organisaties een plek verdienen in het 'consumentenplatform'. Uiteraard zullen we in de aanloop naar 10 mei een aantal daarvan benaderen om aanwezig te zijn.

Daarbij kan worden aangegeven wat de plannen voor het platform aan meerwaarde hebben, voor de organisatie zelf en de samenwerking met andere partijen. Ook kan worden nagegaan welke organisaties worden gemist en dus zijn te benaderen als de eerste aanzetten voor het platform zijn gegeven.

Volgende keer

In het volgende memo wordt gezien welke thema's de oprichting van het platform in ieder geval rechtvaardigen en welke organisaties daaraan zijn te koppelen.

Uiteraard zijn suggesties in deze richting van harte welkom.

Praktische zaken

Als u interesse in dit thema heeft, kunt u dit melden via info@leido.nl. Vermeld in ieder geval:

- Naam, functie, organisatie/instelling
- Participatie: Meedoen aan de sessie op 10 mei van 10 tot 12.45 uur en/of stukken ontvangen rond het thema en/of mogelijk leveren van een bijdrage (schriftelijk en/of tijdens de sessie)
- ***Maar... u kunt ook al aangeven of u zitting wilt nemen in een werkgroepje dat dit platform in de steigers gaat zetten!***
- Aspecten van het thema die op zich voor u van belang zijn en die u graag behandeld wilt zien.